

Sælfangeren og vejret

af Ole Petersen

Indledning ved Robert Petersen

Indledning.

De grønlandske sælfangere, som jeg kender dem, holder altid øje med vejret. Meget afhænger af vejrforholdene, ikke blot fangerens egen sikkerhed, men også hans mulighed for i det hele taget at få fangst bestemmes i ret høj grad af vejrforholdene.

En af de ting, som fangeren er opmærksom på, er vejrets akustiske forhold: de forhold, der kan dæmpe lydene, såsom blæst, regn, tåge m. m., men ikke mindst de forhold, der kan gøre lydenes forplantning lettere. „Iminnarteq“ er ofte let varmt, overskyet og ellers klart vejr, hvor selv de svage lyde høres langt. I visse lokaliteter, f. eks. i smalle fjorde med stejle sider kan et sådant vejr faktisk umuliggøre fangsten, fordi man simpelt hen ikke kan komme tæt nok på sælen, før den hører ens bevægelser.

Man holder også ofte øje med tidevandets bevægelser, ikke blot fordi de kan være medbestemmende til, hvornår dyrene søger føde, men også fordi de giver strømninger på havoverfladen, og disse overfladestrømme kan svække eller forstærke vinden, alt efter om vind og

strøm følges ad eller går imod hinanden.

Forskellige forhold kan medvirke til, at man i forskellige egne ikke holder øje med de helt samme ting. Jeg ved kun af den sydlige del af Vestgrønland, hvor en afløber af Østgrønlandsstrømmen går mod nordvest, at man bruger forskellen mellem overfladestrømmen og understrømmen til vejrforudsigelser. Det undersøger man ved at fire harpunspidsen 2–3 m ned. Længere nordpå har man dog brugt understrømmen til at finde ud af den rigtige retning i tåge.

I det sydlige Vestgrønland har man også brugt bølgegangen (iimisaarnera) ved de vestvendte vige til vejrforudsigelse. Når bølgegangen tog til uden synlig ændring i vejret, var et uvejr på vej.

Det, der varierer mest fra egn til egn, er dog nok, hvilke topografiske kendetegn, hvilke fjeldpartier, der bruges til vejrforudsigelse. Det er oftest de fjeldtoppe, der rager op i de højere luftlag, der kan varsle om vejrforandring ved skydannelser, f. eks. sneskyer med snefygning. Det er ikke mindst sådanne tegn, der gives som eksempler i den efterfølgende artikel.

*Nogle eksempler på sælfangernes
vejrforudsigelser.*

Under en kajakposttur til *Napasoq* og *Atammik* engang under den første verdenskrig kom min kammerat og jeg under turen hjem ud i en storm. Det var midt om vinteren. Da vi kun manglede to åbne strækninger i skærgården (ike-rit), var stormen over os.

Før stormen nåede vi *Isortoq* syd fra ved tusmørke. Fra *Napasoq* havde turen taget temmelig lang tid, fordi vi kom ud for tyndis bag ved *Uummannaq*. Sneen faldt ikke endnu, og sigtbarheden var god, bortset fra tusmørket. Men skyerne varslede uvejr, og fra alle fjeldtoppene inden for kysten blev sneen hvirvlet op.

Før vi krydsede *Isortoq*, holdt vi udkig ved *Kangaannguag*. På dette tidspunkt blæste det formodentlig allerede ret kraftigt i den nordlige del af *Isortoq*, men i tusmørket så det ud, som om det var blikstille. Først da det var for sent, opdagede vi stormen ved, at vi kom ind i vandrøgen. Vi kunne ikke vende om, men var ellers heldige hurtigt at finde fangsthytten på *Illulissuaq*.

Det fjeld, som man i *Sukkertoppen* specielt holder øje med angående vejret, er *Uummannaarsuk*. *Uummannaarsuk* er vores „vejrfjeld“, fordi det er det fjeld, der giver det første varsel om kommende uvejr. Men det er dog ikke altid pålideligt. *Sulussugut* er sikrere i den henseende. Før man kan se noget tegn ved de andre fjelde, melder *Uummannaarsuk* vejrforandring ved, at der kommer en snefygning fra dets top. Når der så siden kommer snefygning fra *Sulussugut*, ved man besked.

Når nordenvinden begynder at herske om vinteren, holder vi også øje med *Iviangiusat*, som også har en sådan højde, at det når de højere luftlag. Når sneen piskes fra toppen af *Iviangiusat*, og skyerne samler sig, er det tegn på, at en storm er på vej, og så gælder det for de kajakroende om at skynde sig i læ. Når sneen begynder at flyge fra *Iviangiusat* i klar, blå himmel, tager vi det til gengæld med ro.

Ellers kan man også forudse en vejrforandring ved dyrenes opførsel. Før en storm eller kraftig blæst kommer, virker sælerne urolige, når de kommer op på overfladen, og det ses, at de alle sammen begynder at svømme i samme retning, imod den kommende blæst. Derved prøver de sandsynligvis at forhindre, at de kommer for langt væk fra området. Det er især grønlandssælen, der således svømmer imod den kommende blæst. En undtagelse fra denne regel er dog den, at den svømmer ud fra land før en fralandsstorm. Selv fjordenes sæler kommer ud før en fralandsstorm. Jeg kender ikke grunden til det. En sæl, der svømmer væk før en sådan blæst, svømmer lange strækninger under vandet.

Når fuglene viser sig i store flokke, og uden at ville give den mindste lyd fra sig begynder at tage pludselige dyk i luften, er det også et sikkert tegn på uvejr. Selv i godt vejr skal man være opmærksom på det. Selv om det ikke altid bliver til stormvejr i omegnen, bliver en sådan opførsel af fuglene altid efterfulgt af en kraftig søgang.

Inde i fjordene kan man tage varsel om vejrforandring ved den rødstrubede loms og islommens skrig. Især den rød-

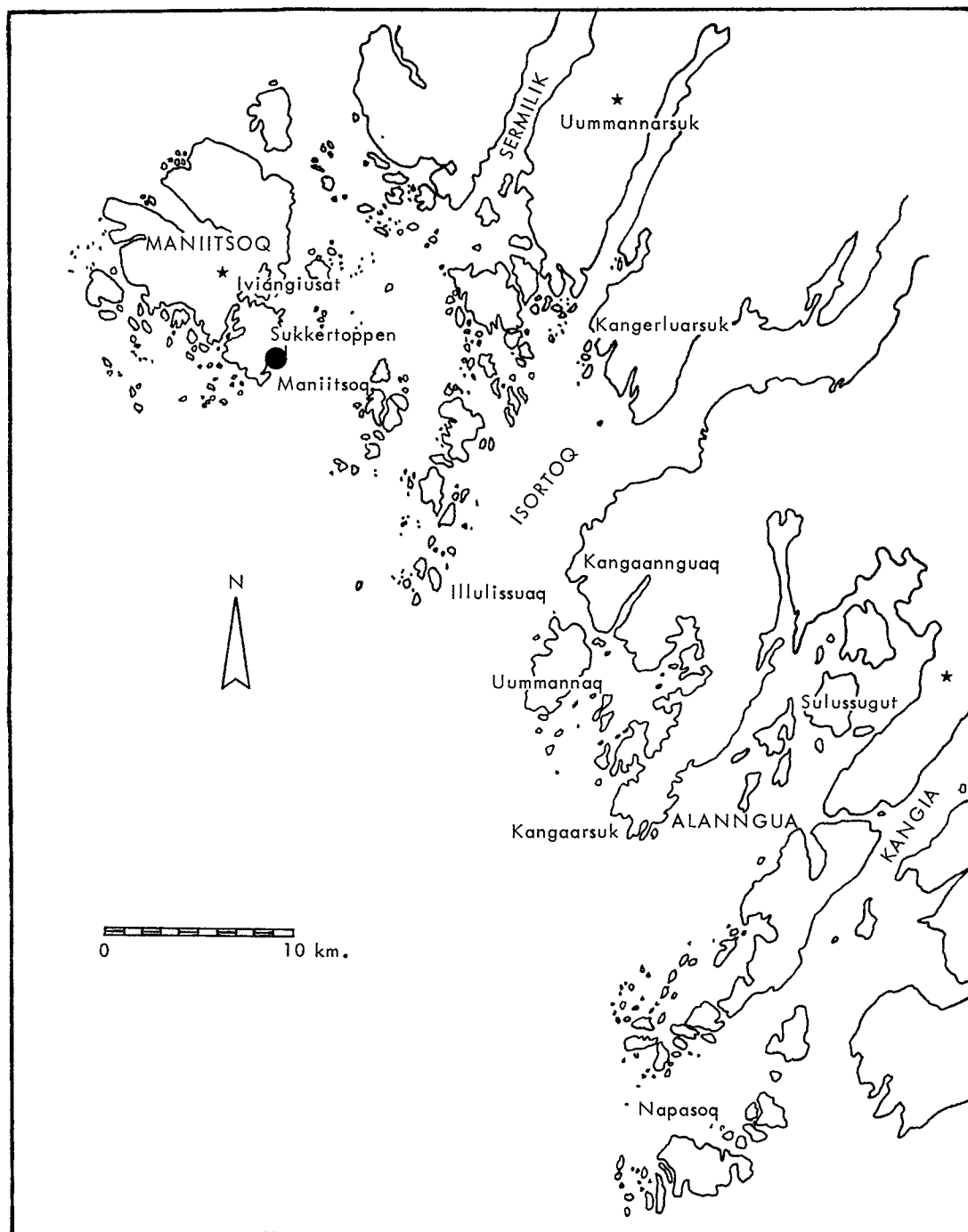

Foto fra helikopter mod Sulussugut, der i det fjerne har tre-fire takker mod himlen.

strubede lom har et specielt skrig, som man kan høre før et uvejr. Dette skrig slutter som en slags gråd, og derfor har man et mundheld, som siger: „Når den rødstrubede lom græder, bliver tårerne til regn.“ Det er jo om sommeren, at man kan høre den rødstrubede lom. Islommens varselsskrig kan også være et tegn på kommende uvejr, men kan lige så godt være tegn på, at islommen har set et eller andet usædvanligt, f. eks. folk. Derfor siger man, når man hører islommens varselsskrig: „Vi får nok fremmede.“

Også svartbagen har et skrig, som kan høres før uvejr.

Langtidsudsagn om vejret i den kommende sæson forudsiges oftest ud fra ned-

lagte dyr, f. eks. ved dyrenes maveindhold.

I forbindelse med sødyrene har jeg ikke hørt sådanne langtidsforudsigelser om vejret.

Når man i sensommeren eller om efteråret fangede ryper og så, at både kroen og maven var fyldt, tog man det som varsel på en kommende streng vinter. De gamle plejede at sige, at rypen gjorde forberedelser til en streng vinter, at den samlede forråd til vinteren. Det var kun i undtagelsestilfælde, at forudsigelser om vinteren ud fra rypens „forsyninger“ ikke holdt stik.

På jordoverfladen kunne man som regel forudse et tidligt eller uroligt efterår. Man holdt øje med, om planterne

visnede tidligt eller sent. Så vidt jeg husker det – jeg er ikke helt sikker – regnede man med et stormfuldt efterår, når planterne visnede for tidligt, især hvis de visnede, selv om der var fugtighed i luften. Dengang, da der var strenge vintre, kunne planterne engang imellem visne tidligt, selv om sensommeren tilsyneladende var fugtig og varm nok.

Jeg kan huske et tilfælde, da man ikke vidste, hvordan man skulle tolke vejret. Det var forud for en storm, der brød løs i februar 1908. Om morgenen blev der ikke opdaget noget kendt tegn på storm, men hen på formiddagen, da der endnu var vindstille, faldt der tungt og tæt med ganske små snefnug. Da nogle kajakmænd kom hjem fra en tur om formiddagen, efter at dette underlige snefald var begyndt, ville de igen af sted på fangst. Men de ældre mænd frarådede dem at tage af sted, fordi de ikke kunne tyde snefaldet i den ene eller den anden retning. Tidligt på eftermiddagen brød stormen pludselig løs uden de sædvanlige tegn. På læsiden af vort hus blev tre fag vinduer pludselig suget ud på en gang. Mens far fik travlt med dem, skulle jeg søge efter min lillebror, som vi savnede. Man kunne ikke se en hånd for sig, og

selv om jeg kendte vejen godt, fik jeg pludselig en sugende fornemmelse i maven, da jeg faldt over kanten af en stor snedrive, der ikke var der før. Jeg blev blæst nogle meter, før jeg landede igen. Overalt hørte jeg svage råb fra voksne, der søgte efter deres børn. Ingen havde set min lillebror Jonas. Jeg måtte kravle hjem, da jeg ikke kunne gå oprejst. Sneen var så blød, at man kunne holde sig fast ved den. Da jeg kom hjem og fortalte, at ingen havde set Jonas, blev der noget røre i huset, og det var nok derfor, at Jonas kiggede fra loftstrappen og sagde: „Hvad laver I?“ – Vi havde i skyndingen glemt at se efter på loftet.

Flere gange i løbet af eftermiddagen blev der pauser i snefaldet, uden at stormen mindskedes. Først sent på eftermiddagen løjede det en lille smule af. Der var stadigvæk mange kajakker, der ikke var kommet hjem, og man sørgede for, at der kom folk på de forskellige udkigsposter. De fangere, der havde søgt tilflugt på de nærliggende øer, kom tilbage omkring mørkets frembrud og landede på forskellige steder på *Maniitsoqøen*. Kun en savnedes om aftenen, og først en uge senere kom han hjem via bopladsen *Kangerluarsuk*.